

Subiectivitatea traducerii: Un punct de vedere

Maria Aldea

Universitatea «Babeş-Bolyai», Cluj-Napoca, România

Université de Provence (Aix-Marseille I), Franța

<aldea_maria@yahoo.com>

Rezumat

Lucrarea noastră își propune să abordeze registrul subiectivității traducerii. Bazându-ne pe un fragment din primul capitol din *Exod*, prezentat în varianta grecească, latinească și românească, am căutat să surprindem diversitatea posibilităților de traducere pe care le ridică un text atunci când limba sursă nu dispune de mijloacele gramaticale, lexicale pe care le găsim în limba de sosire.

Cuvinte cheie: traducere, subiectivitate, articol definit, articol indefinit, nearticulare.

§1. A traduce înseamnă a transpune un text și contextul său dintr-o Limbă-cultură₁ într-o Limbă-cultură₂,¹ pentru că orice traducere este un act ce presupune, în același timp, atât un efort, cât și un exercițiu de reformulare, de rescriere a unui text cu ajutorul procedeelelor, mijloacelor ce aparțin unui sistem lingvistic, diferit de cel din limba de plecare, și care, implicit, are ca destinatar un public ce aparține unui alt spațiu cultural.²

Cel care realizează traducerea, traducătorul, își construiește propriul sistem, propriul model de lucru, bazându-se pe principiile, cunoștințele și experiențele sale, pe starea de spirit pe care o are la momentul respectiv etc. Altfel spus, traducătorul este *homo ludens*. Este cel care deține regulile jocului în acest proces, întrucât, pe de o parte, încearcă, în manieră personală, să se apropie de textul sursă iar, pe de altă parte, fiecare versiune pe care o prezintă corespunde unei sintaxe și intenții diferite.

Dorim să precizăm dintru început că în studiul nostru nu ne propunem nicidecum să realizăm o inventariere a direcțiilor și a tezelor ce privesc teoria

¹Cf. André Joly (2003): «Linguistique et traduction: de la grammaire du texte à la grammaire du contexte.» *Traductologie, linguistique et traduction*. Études réunies par Michel Ballard et Ahmed El Kaladi. Artois Presses Université, p. 33.

²Cf. Michel Ballard (2003): «Entre choix et créativité: balisage d'un parcours de traduction.» *Traductologie, linguistique et traduction*. Études réunies par Michel Ballard et Ahmed El Kaladi. Artois Presses Université, p. 247.

traducerii, respectiv, a subiectivității acesteia. Literatura de specialitate din ultimele decenii abundă în astfel de cercetări.³

Scopul nostru declarat este de a urmări, de a surprinde ce se întâmplă atunci când în limba de plecare, în situația noastră, limba latină, nu există mijlocul —gramatical, lexical— prin care putem traduce în limba de sosire, deoarece problema majoră atunci când facem o traducere este fidelitatea față de textul original, fidelitate care ar trebui să apară atât în conținut, cât și în formă. Din acest punct de vedere, provocarea și, în același timp, responsabilitatea traducătorului este imensă.

În consecință, pentru ilustrarea celor exprimate mai sus, analiza noastră se va axa pe un fragment din capitolul I al **Exodului (Ieșirea)** sau **A doua carte a lui Moise**. Acest fragment e prezentat în versiunea grecească (**Septuaginta**⁴), latinească (**Vulgata**⁵) și românească (**Palia de la Orăștie. 1581-1582**⁶). Astfel, luând ca punct de plecare textul latinesc, am făcut trei posibile traduceri —acolo unde s-a putut— ale substantivului în variantă: (a) substantiv articulat cu articol definit, (b) substantiv articulat cu articol indefinit, (c) substantiv nearticulat.⁷ După un comentariu al situațiilor, ne-am raportat varianta selectată

³Vezi, în acest sens, Ján Taraba (1990): «Interférences linguistiques et la traduction.» În: *Philologia VII-VIII/1987-1988*. Zborník Pedagogickej fakulty a Katedry jazykov Univerzity Komenského. Bratislava: SPN, pp. 11-20; Henri Meschonnic (1999): *Poétique du traduire*. [Lonrai]: Verdier; *BARATTI. Isule literarie des îles littéraires. Commentaires et réflexions sur la traduction de la poésie*. Textes réunis par Ghjacumu Thiers avec le concours de Francesco Micheli Durazzo, [Ajaccio], Albiana - BU - CCU - IITM, 2002; *Traductologie, linguistique et traduction*. Études réunies par Michel Ballard et Ahmed El Kaladi. Artois Presses Université, 2003; *Cercle Linguistique d'Aix-en-Provence. Travaux 10*. «La Traduction» (Problèmes théoriques et pratiques). Centre des Sciences du Language. Publications de l'Université de Provence, 2003; *La traduction. De la théorie à la pratique et retour*. Sous la direction de Jean Peeters. Presses Universitaires de Rennes, 2005; *La Traduction, contact de langues et de cultures (1)*. Études réunies par Michel Ballard. Artois Presses Université, 2005; *La Traduction, contact de langues et de cultures (2)*. Études réunies par Michel Ballard. Artois Presses Université, 2006; etc.

⁴În secolul al III-lea î.e.n., greaca era lingua franca, limba vehiculată în Alexandria. Astfel, s-a început traducerea Legii scrise în ebraică. Denumirea de *septuaginta* își găsește explicația în celebra legendă a celor 70 de traducători care s-au aplecat asupra textului. Traducerea în limba greacă a Bibliei a avut un rol determinant în procesul de elenizare a monoteismului evreiesc.

⁵*Vulgata* reprezintă traducerea în limba latină a Bibliei, traducere realizată de Sf. Jérôme (390-405). Această traducere se bazează pe alte versiuni latinești vechi (*Vetus Italica*), dar și pe textul ebraic și grec. Se impune târziu (sec. al VII-lea) și devine versiunea oficială a Bisericii catolice, recunoscută la Conciliul din Trent, din 1590.

⁶**Palia de la Orăștie (1581-1582)**, text-facsimile-indice, ediție îngrijită de Viorica Pamfil doctor în filologie, București, Editura Academiei, 1968, reprezintă prima încercare de traducere în limba română a Vechiului Testament. Textul tipărit între 1581-1582 la Orăștie cuprinde primele două capitole din Biblie: Geneza și Exodul. Autorii traducerii au fost Mihail Tordaș, « episcopul românilor din Ardeal », Ștefan Herce, « propovăduitorul Evangheliei în Sebeș », Efreim Zacan, « dascălul de dascălie a Sebeșului », Moise Peștișel, « propovăduitorul Evangheliei în Lugoj » și Achirie, « protopopol Hunedoarei » (p. vi). Aceștia au folosit pentru traducere o versiune maghiară a Vechiului Testament, anume **Pentateucul** lui Heltai Gáspár, tipărit în anul 1551 la Cluj.

⁷Este bine cunoscut faptul că în limba latină nu exista articol, valorile acestuia de concretizare, de referențializare, de identificare a substantivului fiind exprimate, realizate prin adjective pronominale.

la textul grecesc și la cel al **Paliei de la Orăștie**.

§2. Prezentăm în continuare interpretarea noastră.

- (1) 1. *ταυτα τα ονοματα των υιων*
 2. haec sunt **nomina** filiorum
 (a) acestea sunt **numele** fiilor
 (b) acestea sunt **niște nume** ale fiilor
 (c) acestea sunt **nume** de fii

Traducând substantivul *nomina* prin forma (a), *numele*, notăm că aceasta comunică; prin forma (b), *niște nume*, se induce ideea unei exemplificări, iar prin forma (c), *nume*, se urmărește definiția numelor. Mai mult, *filiorum* este în (a) și (b) un genitiv al apartenenței, cu deosebirea că în (a) indică în totalitate aparținătorul, pe când în (b) îl indică doar în mod parțial; în (c), *filiorum* este un genitiv explicativ. Datorită prezenței lui *haec*, în (b) și (c) distingem o diminuare a rolului deictic în paralel cu creșterea ponderii semantice, care suplinește caracterul general implicat de (b) și (c).

3. aceste-s **numele** ficiorilor Notăm că nici în plan morfosintactic, nici în plan lexical, nu există diferențe între traducerea noastră și textul **Paliei**, forma reținută fiind cea de sub (a).

- (2) 1. *εκαστος πανοικια αυτων εισηλθοσαν*
 2. singuli **cum domibus** suis introierunt
 (a) fiecare a mers **cu familia** sa

Acest exemplu nu admite traducerea prin forme nedeterminate datorită adjectivului pronominal *suis*. Omiterea acestuia ar avea drept consecință schimbarea funcției sintactice a lui *domibus* dintr-un complement sociativ într-un complement de mod.

3. toți cine **cu casele** sale intrară lontru La nivel morfosintactic, nu există diferențe între textul **Paliei** și traducerea noastră; în schimb, în plan lexical, autorii **Paliei** optează pentru traducerea substantivului *dominibus* prin «casele».

- (3) 1. *ησαν δε πασαι ψυχαι*
 2. erant ihitur omnes **animae** eorum
 (a) erau așadar toate **sufletele** acelora
 (b) erau așadar cu toții **niște suflete** ale acelora
 (c) erau așadar toți **suflete** ale acelora

Traducerea din (b) și (c) se repercutează asupra funcției sintactice a unor cuvinte din context. Astfel, spre deosebire de (a) unde *erau* este predicat verbal, în (b) și (c) acesta devine auxiliar în structura

predicativului nominal. De asemenea, în (b) *cu toții* e element predicativ suplimentar, iar în (c) este subiect [(a) – atribut, (b) – eps, (c) – subiect]. În (a), substantivul *animae* funcționează ca subiect, iar în (b) și (c) ca nume predicativ.

3. era drept aceiași toate **sufletele** lor Nu există diferențe nici în plan lexical, nici în plan sintactico-morfologic, textul **Paliei** reținând varianta notată sub (a).

- (4) 1. *ΠΑΥΤΕΣ ΟΙ ΑΔΕΛΦΟΙ ΑΥΤΟΥ ΚΑΙ ΠΑΣΑ Η ΓΕΝΕΑ ΕΚΕΙΝΗ*
 2. universis **fratribus** eius omnique **cognitione** illa
 (a) (murind) toți **frații** lui și tot **neamul** acela
 (b) (murind) toți **niște frații** lui și tot **niște neamul** acela
 (c) (murind) toți **frați** ai lui și tot **neam** acela

Traducerea de sub (b) este o construcție inacceptabilă în limba română datorită incompatibilității dintre *toți* (exprimă totalitatea, întregul) și *niște* care sugerează izolarea unor părți disparate. Ele nu pot așadar să determine același cuvânt. În schimb, între (a) și (c) avem o deosebire semantică, anume *toți* din (a) sugerează cantitatea, pe când *toți* din (c) sugerează acțiunea, procesul dus până la capăt.

3. ară fi murind și toți **frații** lui și toți aceia **carii** Diferența între varianta propusă de noi și varianta **Paliei**, care reține traducerea noastră de sub (a), apare în plan lexico-gramatical, anume autorii **Paliei** optează pentru traducerea substantivului *cognitione* prin pronumele relativ *carii*.

- (5) 1. *ΟΙ ΔΕ ΥΙΟΙ ΙΣΡΑΗΛ ΗΥΞΗΘΗΣΑΝ*
 2. **fili** Israel creverunt
 (a) **fii** lui Israel au crescut
 (b) **niște fii** ai lui Israel au crescut
 (c) **fi** ai lui Israel au crescut

Din punctul de vedere al logicii, toate variantele sunt posibile, însă contextul —precedent și ulterior (vezi exemplul de deasupra) și continuarea (*impleverunt teram*)— impune traducerea de sub (a).

3. crescură **fciorii** lu Israil Textul **Paliei** selectează varianta de sub (a). Notăm o singură diferență în plan lexical, anume traducătorii optează pentru traducerea substantivului *fili* prin «fciorii».

- (6) 1. *ΕΙΠΕΝ ΔΕ ΤΩ ΕΘΝΕΙ ΑΥΤΟΥ*
 2. ait **ad populum** suum
 (a) a spus **poporului** său
 (b) a spus **unui popor** al său

- (c) *a spus **la popor** său
Singura variantă posibilă este (a); (b) este exclus datorită contextului, în timp ce varianta (c) este imposibilă din cauza determinantului *sum* pe lângă *populum*.
3. dzise **oaminilor** săi Textul **Paliei** reține varianta noastră de sub (a), diferența intervenind doar în plan lexical: se optează pentru traducerea substantivului *ad populum* prin «oaminilor».
- (7) 1. *προστεθσονται και ουτοι προς τους υπεναντιους*
2. addatur **inimicis** nostris
(a) să se alătore **dușmanilor** noștri
(b) să se alătore **unor/la niște dușmani** ai noștri
(c) *să se alătore **la dușmani** noștri
Variantele de sub (a) și (b) sunt posibile. Diferența este de nuanță: prin traducerea de sub (a) se identifică și se indică într-o manieră precisă, pe când prin traducerea de sub (b) se dă o referință mai vagă. Varianta (c) este exclusă datorită contextului.
3. se vor da cătră **vrăjmașii** noștri În plan lexical, constatăm sinonimia existentă între cei doi termeni, *dușmani* și *vrăjmași*, care traduc substantivul *inimicis*; în schimb, în plan morfosintactic, notăm diferența între varianta propusă de noi sub (a), traducând printr-un substantiv în dativ, și textul **Paliei**, care optează pentru traducerea printr-un substantiv în acuzativ.
- (8) 1. *εξελευσονται εκ της γης*
2. egrediatur **de terra**
(a) *vor ieși **din țara**
(b) vor ieși **dintr-o țară**
(c) vor ieși **din țară**
Traducerea de sub (a) nu poate fi acceptată, întrucât lipsește extensiunea substantivului *țara*, anume determinantul care să reclame utilizarea substantivului cu articol definit. Varianta (b) poate fi acceptată, deși nu permite cunoașterea referentului cu exactitate. În schimb, traducerea de sub (c) este, din punctul nostru de vedere, varianta corectă, deoarece în acest context putem interpreta expresia «vor ieși din țară» ca o locuțiune verbală ce are sensul de «a pleca, a se înstrăina».
3. vor ieși **den cest pământ** afară Atât varianta noastră, cât și varianta **Paliei** reține situația de sub (c). Spre deosebire de traducerea noastră, autorii **Paliei** inserează între prepoziție și substantiv un determinant adjectival, *cest*, care aduce un plus în determinarea referinței substantivului (o țară anume, nu alta).

- (9) 1. *να κακωσωσιν αυτους εν τοις εργοις*
 2. ut affligerent eos **oneribus**
 (a) să-i chinuie **cu poverile** / muncile, chinurile, torturile
 (b) să-i chinuie **cu niște poveri**
 (c) să-i chinuie **cu poveri**
- Sensul figurat al cuvântului permite traducerea lui prin toate cele trei variante, însă fără deosebire semantică între (a) și (c). Această sinonimie se datorează sensului general, abstract al cuvântului *onus*. -Le din *muncile* nu aduce nici o precizare, nici o informație cu privire la identificarea referentului, la concretizare.
3. carii pre ei **cu slujbă** grea să-i dosădească Textul **Paliei** optează pentru traducerea substantivului *oneribus* în variantă nearticulată, situația de sub (c) în traducerea noastră. Însă, în plan lexico-semantic, traducătorii optează pentru o sintagmă «slujbă grea», unde sensul propriu al cuvântului *slujbă* este referențializat și calificat prin prezența adjectivului calificativ *greă*, în timp ce noi am preferat traducerea printr-un substantiv, iar nu o sintagmă, care conține în el însuși semele adjectivului.
- (10) 1. *ωκοδομησαν πολεις οχυρασ τω φαραω την τε πιθωμ και ραμεσση και ων η εστιν ηλιου πολισ*
 2. aedificaverunt urbes promptuarias **pfaraoni**, Phithom et Ramesses
 (a) au înălțat **faraonului / lui faraon**
 (b) au înălțat **pentru un faraon**
 (c) au înălțat **pentru faraon**
- Toate variantele sunt posibile. Deși (b) este marcată printr-un determinat indefinit, totuși, contextul ne obligă la înțelegerea enunțului, la o anumită identificare bazată pe realitatea extralingvistică. În ce privește raportul dintre (a) și (c), acesta este de sinonimie, însă în sens invers față de exemplul precedent: în varianta (c), substantivul *faraon* are sens determinat în virtutea unicității acestui rang.
3. **Iu Faraon** dzidiră Traducătorii **Paliei** optează pentru traducerea substantivului printr-un substantiv precedat de articolul definit proclitic *lui*.
- (11) 1. *ωκοδομησαν πολεις οχυρασ τω φαραω την τε πιθωμ και ραμεσση και ων ηεστιν ηλιου πολισ*
 2. aedificaverunt **urbes** promptuarias pfaraoni, **Phithom et Rameses**
 (a) au înălțat faraonului / lui faraon **cetățile Phitom și Ramesses**
 (b) au înălțat pentru un faraon **niște cetăți, Phitom și Rameses**

- (c) au înălțat pentru faraon **cetăți, Phitom și Ramses**
 În (a), traducerea substantivului cu articol hotărât se datorează prezenței substantivelor proprii ce funcționează în plan sintactic ca false apoziții. În (b) și (c) articularea cu articol indefinit, respectiv nearticularea, modifică statutul sintactic al substantivelor proprii, ce funcționează ca reale apoziții.
3. lu Faraon dzidiră ceaste **orașe: Fitonul și Romoșișe** Textul **Paliei** reține varianta nearticulată a substantivului, nearticulare datorată prezenței adjectivului demonstrativ *ceaste* care precedă substantivul.
- (12) 1. *ειπεν ο βασιλευσ των αιγυπτων*
 2. dixit autem **rex** Aegypti
 (a) și a spus **regele** Egiptului
 (b) și a spus **un rege** al Egiptului
 (c) *și a spus **rege** al Egiptului
 Contextul selectează varianta (a) datorită topicii. Pentru varianta (b), putem vorbi de o incompatibilitate semantică, anume, pe de o parte, verbul *dicendi* (conținutul semantic al acestuia) presupune că se cunoaște locutorul, iar, pe de altă parte, substantivul centru are un determinant substantival. Varianta (c) este exclusă.
3. zise iară **împăratul** Eghiptului Traducătorii optează pentru varianta substantiv artikulat definit. Diferența între traducerea noastră și cea a **Paliei**, în cazul substantivului *împăratul, rex*, constă în faptul că traducătorii acesteia din urmă utilizează varianta grecească a textului biblic, anume o *basileus*.
- (13) 1. *ειπεν ο βασιλευσ των αιγυπτων ταισ μαιαισ των εβραιων*
 2. dixit autem rex Aegypti **obstetricibus** Hebraeorum
 (a) și regele Egiptului a spus **moașelor** evreilor
 (b) și regele Egiptului a spus **unor moașe** ale evreilor
 (c) *și regele Egiptului a spus **moașe** ale evreilor
 Forma nearticulată din varianta (c) este incompatibilă cu forma substantivului în dativ cerut de verbul *dicendi*, deci varianta nu este acceptată. Traducerile de sub (a) și (b) sunt acceptabile, însă contextul care urmează nu dezambiguiază categoric pentru a putea reține care este varianta («dintre care una se numea ..., cealaltă ...»).
3. zise iară împăratul Eghiptului **moașelor** evreilor Varianta noastră de sub (a) se regăsește în textul **Paliei**.
- (14) 1. *οταν μαιουσθε τασ εβραιασ*
 2. quando obstetricabit **Hebraeas**

- (a) ori de câte ori veți moși **evreicele**
- (b) ori de câte ori veți moși **niște evreice**
- (c) ori de câte ori veți moși **evreice**

Toate cele trei variante pot fi acceptate, deoarece sunt sinonime, având un sens general, datorită iterației exprimate prin *ori de câte ori*, care implică un caracter gnomic, general valabil.

- 3. când moașe veți fi **evreianelor** Textul **Paliei** prezintă o situație diferită de variantele noastre, în sensul că se optează pentru traducerea lui *obstetricabit* printr-un verb copulativ și un nume predicativ, *moașe veți fi*, în timp ce noi am optat pentru traducerea prin verbul «a moși».

(15) 1. *και ωσιν προσ τω τικτειν*

- 2. **tempus** partus advenerit

- (a) va veni **vremea** nașterii
- (b) *va veni **o vreme** a nașterii
- (c) *va veni **vreme** nașterii

Singura variantă acceptată este (a), pentru că nașterea presupune un moment bine determinat. În plus, (b) ar putea fi acceptat în plan metaforic cu sensul de «a se naște din nou», însă contextul nu permite o asemenea traducere. Varianta (c) este exclusă.

- 3. va fi vinind **vreama** născutului Și traducătorii **Paliei** rețin varianta de sub (a), comentariul în acest ultim caz fiind similar explicației de mai sus.

§3. În concluzie, bazându-ne pe analiza de mai sus, putem afirma că, pe lângă intenția emițătorului, în cazul nostru, autorul (autorii) textului, de a utiliza un anumit substantiv cu o anumită valoare, într-un anumit context, un rol extrem de important în actul traducerii revine traducătorului, care este obligat să găsească mijloacele —de altfel, subiective în obiectivitatea lor— care să transpună cel mai bine textul sursă.

Anexă

Fragmentul din **Septuaginta**:

1. «ταυτα τα ονοματα των υιων ισραηλ των εισπεπορευμενων εισ αιγυπτον αμα ι ακωβ τω πατρι αυτων εκαστος πανοικια αυτων εισηλθσαν
2. ρουβην συμεων λευι ιουδασ
3. ισσαχαρ ζαβουλων και βενιαμιν
4. δαν και νεφθαλι γαδ και ασηρ

5. *ιωσηφ δε ην εν αιγυπτω ησαν δε πασαι ψυχαι εξ ιακωβ πεντε και εβδομηκοντα*
6. *ετελευτησεν δε ιωσηφ και παντες οι αδελφοι αυτου και πασα η γενεα εκεινη*
7. *οι δε υιοι ισραηλ ηυξηθησαν και επληθυνθησαν και χυδαιοι εγενοντο και κατισχυον σφοδρα σφοδρα επληθυνεν δε η γη αυτους*
8. *ανεστη δε βασιλευσ ετεροσ επ ' αιγυπτον οσ ουκ ηδει τον ιωσηφ*
9. *ειπεν δε τω εθνει αυτου ιδου το γενοσ των υιων ισραηλ μεγα πληθοσ και ισχυει υπερ ημασ*
10. *δευτε ουν κατασοφισωμεθα αυτους μηποτε πληθυνθη και ηνικα αν συμβη ημιν πολεμοσ προστεθησονται και ουτοι προσ τουσ υπεναντιουσ και εκπολεμησαντες ημασ εξελευσονται εκ της γησ*
11. *και επεστησεν αυτοισ επιστατασ των εργαων ινα κακωσωσιν αυτους εν τοισ εργαοισ και ωκοδομησαν πολεισ οχυρασ τω φαραω την τε πιθωμ και ραμεσση και ων η εστιν ηλιου πολισ*
15. *και ειπεν ο βασιλευσ των αιγυπτιων ταισ μαιαισ των εβραιων τη μια αυτων η ονομα σεπφωρα και το ονομα της δευτερασ φουα*
16. *και ειπεν οταν μαιουσθε τασ εβραιασ και ωσιν προσ τω τικτειν εαν μεν αρσεν η αποκτεινατε αυτο εαν δε θηλυ περιποιεισθε αυτο»⁸*

Fragmentul din **Vulgata**:

1. Haec sunt nomina filiorum Israel, qui ingressi sunt Aegyptum cum Iacob; singuli cum domibus suis introierunt:
2. Ruben, Simeon, Levi, Iuda,
3. Issachar, Zabulon et Benjamin,
4. Dan et Nephthali, Gad et Aser.
5. Erant igitur omnes animae eorum, qui egressi sunt de femore Iacob, septuaginta; Ioseph autem in Aegypto erat.
6. Quo mortuo et universis fratribus eius omnique cognatione illa,
7. filii Israel creverunt et pullulantes multiplicati sunt ac roborati nimis impleverunt terram.
8. Surrexit interea rex novus super Aegyptum, qui ignorabat Ioseph;
9. et ait ad populum suum: « Ecce, populus filiorum Israel multus et fortior nobis est;

⁸Text preluat de pe site-ul <<http://spindleworks.com/septuagint/Exodus.htm>>.

10. venite, prudenter agamus cum eo, ne forte multiplicetur et, si ingruerit contra nos bellum, addatur inimicis nostris, expugnatisque nobis, egrediatur de terra».
11. Praeposuit itaque eis magistros operum, ut affligerent eos oneribus; aedificaveruntque urbes promptuarias pharaoni, Phithom et Ramesses.
15. Dixit autem rex Aegypti obstetricibus Hebraeorum, quarum una vocabatur Sefhra, altera Phua,
16. praecipiens eis: «Quando obstetricabitis Hebraeas, et partus tempus advenit, si masculus fuerit, interficite eum; si femina, servate».⁹

Fragmentul din **Palia de la Orăștie**:

1. Acestea-s numele ficiorilor lu Israil, carii cu Iacov intrară în Eghipet, toți cine cu casele sale intrară lontru:
2. Ruven, Simeon, Levi, Iuda,
3. Izahar, Zavulon și Veniamin,
4. Dan și Nefalim, Gad și Asir.
5. Era drept aceaia toate sufletele lor carii întrase lontru den trupul lu Iacov șaptezeci, Iosif iară încă ainte de-acea era în Eghipet.
6. Când amu Iosif ară fi murind și toți frații lui și toți aceia carii au viiat în aceaia vreme,
7. crescură ficiorii lu Israil, născură poroboci, înmulțiră-se și vârtos tare se puterniciră, până în atâta cum pământul cu ei se împlu.
8. Atunci să rădică împărat nou în Eghipet, carele despre Iosif nemică nu știia.
9. Și dzise oaminilor săi: iaca, oaminii ficiorilor lu Izdrail mai mulți-s și mai tari de noi.
10. Veniți cu mândrie să-i călcăm pre ei, că doară se vor înmulți și se va fi năvălind pre noi oaste, se vor da cătră vrăjmașii noștri și răzbind pre noi vor ieși den cest pământ afară.
11. Tocmiră drept acea șpani pre ei, carii pre ei cu slujbă grea să-i dosădească, că lu Faraon dzidiră ceaste orașe: Fitonul și Romoșișe, de-a ținerea corturile.
15. Zise iară împăratul Eghipetului moașelor evreilor, dintre carele una o chema Sifora, altă Fua, poruncind lor

⁹Text preluat de pe site-ul <http://www.vatican.va/archive/bible/nova_vulgata/documents/nova-vulgata_vetus-testamentum_lt.html>.

16. când moașe veți fi evreianelor și va fi vinind vremea născutului, să va fi bărbat omorâți-l pre el, să va fi iara fată, țineți-o pre ea.¹⁰

Bibliografie

- BALLARD, Michel; EL KALADI, Ahmed [compilateurs]. 2003. *Traductologie, linguistique et traduction*. Arras: Artois Presses Université.
- BALLARD, Michel [compilateur]. 2005. *La Traduction, contact de langues et de cultures (1)*. Arras: Artois Presses Université.
- . 2006. *La Traduction, contact de langues et de cultures (2)*. Arras: Artois Presses Université.
- BEC, Pierre. 1971. *Manuel pratique de philologie romane, Tome II*. Paris: A. & J. Picard. [Français, roumain, sarde, rheto-frioulan, francoprovençal, dalmate. Phonologie. Index, Avec la collaboration pour le roumain de Octave Nandriș, pour le dalmate de Žarko Muljačić.]
- COLLECTIF. 2003. *La Traduction: Problèmes théoriques et pratiques. (Travaux – Cercle Linguistique d'Aix-en-Provence, vol. 10)*. [Centre des Sciences du Language. Publications de l'Université de Provence].
- DIACONESCU, Paula. 1970. *Structură și evoluție în morfologia substantivului românesc*. București: Editura Academiei.
- GRAMATICA 1963 = *Gramatica limbii române*. Ediția a II-a revăzută și adăugită. București: Editura Academiei.
- GUȚU-ROMALO, Valeria. 1968. *Morfologie structurală a limbii române (substantiv, adjectiv, verb)*. București: Editura Academiei.
- MESCHONNIC, Henri. 1999. *Poétique du traduire*. Lonrai: Verdier.
- PEETERS, Jean [dir.]. 2005. *La traduction. De la théorie à la pratique et retour*. Rennes: Presses Universitaires de Rennes.
- TARABA, Ján. 1990. «Interférences linguistiques et la traduction». *Philologica VII-VIII (1987-1988)*:11–20. Zborník Pedagogickej fakulty a Katedry jazykov Univerzity Komenského [Bratislava: SPN].
- . 1991. «La fonction distinctive des mots-outils dans les locutions idiomatiques françaises». *Philologica-Studia Romanistica: Zborník filozofickej fakulty UK* 40:125–149. [Bratislava: SPN].
- . 1998. «Kotázke štruktúrno-diachronickej interpretácie prekladového textu». Edited by L'udmila Benediková and Štefan Pongó, *Reflexie lingvistických konfrontácií, II*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 21–29.
- TARABA, Ján; LEVICKÀ, J. 2005. «Approche contextuelle du vocabulaire économique français-slovaque». *Philologica-Studia romanistica: Zborník filozofickej fakulty UK* 49:81–91. [Bratislava: SPN].

¹⁰Text preluat din lucrarea citată.

THIERS, Ghjacumu; DURAZZO, Francesco Micheli [compilateurs]. 2002. *BARATTI. Isule literarie des îles littéraires. Commentaires et réflexions sur la traduction de la poésie*. [Ajaccio]: Albiana – BU – CCU – IITM.

Dicționare, enciclopedii

- BICA, Ion. 2002. *Dicționar grec – român*. Pitești: Editura Universității din Pitești.
- CANDREA, I.A. 2003. *Dicționarul etimologic al limbii române (elementele latine)*. [s.l.]: Paralela 45.
- CIORĂNESCU, Alexandru. 1956-1966. *Dicționar etimologic român*.
- GUȚU, Gheorghe. 1983. *Dicționar latin – român*. București: Editura Științifică.
- PETINIS, Lambros. 1995. *Dicționar grec – român*. București: Vox.
- DEX = *Dicționarul explicativ al limbii române*. Ediția a II-a. București: Univers enciclopedic, 1998.

Izvoare literare

- EXODUS = «Exodus». *The Septuagint. The Greek Old Testament*. Online book [URL: <<http://spindleworks.com/septuagint/Exodus.htm>>].
- PALIA = *Palia de la Orăștie (1581-1582)*. Text-facsimile-indice. Ediție îngrijită de Viorica Pamfil doctor în filologie. București: Editura Academiei, 1968.
- VULGATA = «Vetus Testamentum». *Nova Vulgata*. Online book [URL: <http://www.vatican.va/archive/bible/nova_vulgata/documents/nova-vulgata_vetus-testamentum_lt.html>].